

stavljajo nov ekološki izziv, novo nesluteno tehnizacijo biosfere, njeno zožitev in pretvorbo v antropo-tehnosfero. Takšna »humanizacija narave« pa ogroža elementarne pogoje življenja na Zemlji. Kulturna, sociološka, tehnološka raznovrstnost, ki jo pospešujejo integracijski procesi, se ne more v nedogled širiti na račun biološke in ekosistemske raznovrstnosti, ki je eden od temeljev stabilnega, cikličnega funkcioniranja biosfere. Naj se še tako poudarja, da gre za nov kvalitativen ekološko prijazen tehnološko-ekonomski razvoj, se ne more prikriti, da vendarle vključuje kvantitativno rast, da gre za razširjeno reprodukcijo in s tem za razširjeno obremenitev naravnih virov in razširitev polucije po kvantiteti in po obliki. Ekološke mere kvalitativnejšega razvoja ne bodo mogle v celoti kompenzirati ekoloških posledic, ki nujno izhajajo iz količinske rasti razvoja. Ekonomske-tehnološke integracije so v bistvu projekti hitrejšega, vseobsežnejšega, intenzivnejšega in učinkovitejšega preoblikovanja in koriščenja narave. Ta preobrazba je lahko ekološko bolj racionalna, ker relativno, to je na enoto produkcije in storitev, proizvaja manj degradacije, ne proizvaja pa jo manj absolutno glede na celotno rast družbenega produkta. Ta nemožnost izhaja iz zakona entropije v kontekstu rastoče, razširjene družbene reprodukcije.

Zavoljo tega skritega ekološkega sporočila me posebej ne razveseljujejo niti evropske, niti druge tovrstne integracije. Rešitev vidim le v postopni, premišljeni detehnizaciji in deindustrializaciji, preden bo ta dramatično izsiljena. Toda ta pot je zaenkrat še preveč nora za svet, ki je ujetnik lastne znanstveno-tehnološke paradigme in njene še premajhne entropijske sence, da bi sedanja utopija lahko postala željena in mogoča. Zaradi entropijskih učinkov, kot je zapisal Feynman (1977: 102), je svet vse bolj »deskast« in vse manj »drevesast«. Za nas Slovence pa obstaja še nek drug problem. Za kratek čas bomo verjetno participirali na dobrih, ki bodo nastajale iz pospešene evropske preobrazbe »drevesastega« sveta v »deskast« svet, toda mogoče za ceno izgube svoje nacionalne, kulturne in naravne biti. Kar tujci stoletja niso mogli opraviti nasiloma, bo moč in ustvarjalnost evropskega kapitala in podjetništva opravila tiho in postopoma. Mnoge velike stvari se rojevajo brez hrupa. Imeli bomo razvito evropsko tehnologijo in visok standard, toda mogoče bomo izgubljeni in tujci na svoji zemlji. Kje je rešitev pred to nevarnostjo, ko se ne moremo več potegniti vase kot polž v svojo hišico?

Literatura

- Teorija in praksa, št. 6-7, 1990.
Feynman R. (1977): Osobitosti fizikalnih zakona, Školska knjiga, Zagreb.
Cecchini P. (1988): The European Challenge 1992. The Benefits of a Single Market, Aldershot, U. K.
Schlieper U. (1990): Europäische Markt: Ein Marktstein auf dem Weg zu einem europäischen Zentralismus? V: Dichtl E. (Hrsg.) 1990: Schritte zum Europäischen Binnenmarkt, Deutscher Taschenbuch Verlag, München.
Sandbach F. (1978): The Rise and Fall of the Limits to Growth Debate, v: Social Studies of Science, vol. 8.

BOJKO BUČAR

O dveh poteh Slovenije v Evropo

Vrnili bi se na politične procese v Evropi. Vsi se lahko strinjamo, da Evropa ni več to, kar je bila. Celo če gledamo z vidika mednarodnih odnosov, ki jih razume-

mo v smislu meddržavnih odnosov, da o sociolških procesih povezovanja niti ne govorimo. Morda so ti slednji procesi – v smislu kulturnega sodelovanja in integriranja v najširšem smislu – še najmanj napredovali. Po svoje ostaja Evropa kulturno razdeljena in integracija za zdaj poteka še vedno bolj na manifestativni ravni povezovanja držav in njihovih gospodarstev. Z malo pretiravanja pa lahko trdimo, da gredo evropski meddržavni odnosi počasi v zgodovino in bo preučevanje Evrope kmalu postalo podobno preučevanju velikih držav, kot so npr. Indija, Kitajska, ZDA idr.

Evropa je v svoji politiki pravzaprav strahotno konsistentna. Jasen politični naslednik tega je seveda Zahodna Evropa, ki je ekonomsko, politično in socialno relativno uspešna ter teži od vojne naprej (po svoje pa neuspešno že prej) k nemu in istemu cilju: kako ohraniti evropski mir in varnost, ki sta med drugim pogoj za obstoj in razvoj družbe kot celote in za dobrobit posameznika. Evropsko združevanje, se zdi, je bilo in je odgovor na to vprašanje – in iz tega izvira močna politična volja po združevanju. Navkljub vsem težavam in problemom politične, gospodarske, socialne in kulturne narave. Proces ni ne lahek ne enostaven; ni neboleč za celotne segmente posamezne družbe; cena ni majhna, bi lahko rekli, toda dolgoročne koristi in nujna dostojnega preživetja sta tisto gorivo, ki pritiska politično voljo kot gonilno silo evropskega povezovanja. Mir in sposobnost tekmovanja na znanstveno-tehničnem in gospodarskem področju z ostalim razvitim svetom (ZDA in Japonska) sta šifri, ki pojasnjujeta integracijo. Ta pa lahko poteka le po enem političnem receptu ustroja družbe (tržno gospodarstvo in večpartijski sistem), zato je le-ta predpogoj za vsakršno razmišljanje o skupni integrirani Evropi, kot jo vidijo v Evropski skupnosti. Zato je Zahodna Evropa še pred nekaj leti govorila: če hočete, se nam priključite, če nočete, pa nič. Mi vas ne bomo silili, toda sprejeli vas bomo, če boste potrkali. Toda med tem se je v zadnjih nekaj letih marsikaj spremenilo. Evropa je sprejela v svojo sredo tri revne države (Grčija, Španija in Portugalska) in odločila se je pogumneje in časovno opredeljeno realizirati idejo skupnega trga s prostim pretokom delovne sile, kapitala in blaga. To pa že samo po sebi povzroča zadosti težav in notranja konsolidacija je postala pogoj za širjenje skupnosti. Do leta 1992 ne bodo sprejemali novih članic, tako da bodo morale npr. Avstrija, Ciper, Malta in morda tudi države EFTA počakati na prvo polovico devetdesetih let. Ta proces notranje konsolidacije pa je sovpadel še s spremembami v Vzhodni Evropi, z nastankom »novo demokratiziranih« držav, ki brez mnogo razmišljanja, v želji po »evropskem standardu«, že tudi trkajo na vrata Evropske skupnosti. Vendar je sedaj sporočilo Evrope drugačno: če morete, nam sledite, če ne, pa nič. Sprejeti vas ta trenutek ne moremo, ker združevanje ne more potekati na račun upočasnjevanja napredka razvite družbe. Mutatis mutandis se je zgodilo tisto, o čemer so razglabljali poznavalci razmer pred leti: čemu Vzhodna Evropa ne odpre svojih meja, saj jih bo tisti trenutek Zahodna Evropa zaprla. Seveda selektivno, kajti sprejela bi vse tisto, kar bi ji koristilo, človekove pravice pa lahko na tej stopnji razvoja še malo počakajo.

Težave znotraj zahodno-evropskega združevanja pa niso povzročile le možnosti napredovanja z dvema ali več hitrostmi znotraj skupnosti. Če je bil vzor Evropski skupnosti oz. Združenim državam Evrope razvoj ZDA, se je po svoje, v spremenjenih okoliščinah, ponovil tudi vzorec razvoja zahodne hemisfere. Tam so nastale razvite ZDA, tesno gospodarsko povezane s prav tako razvitimi kanadskimi provincami in na poseben način povezane tudi z revno Mehiko, s katero pa jo skoraj dobesedno deli tudi bodeča žica. In nekje na jugu so nato še t. i. »banana republike«, za njimi pa mogočen, toda drugačen svet Južne Amerike v ohlapnejši

povezavi. Podobno torej v Evropi nastajajo Združene države Evrope, ki imajo svojo čakalnico v EFTA, nato pridejo na vrsto »novo demokratizirane« države Evrope, zrele za vstop v Svet Evrope, nekje na jugu pa ostajajo eventualne »nedemokratizirane države« (morda t. i. »balkanske republike«) – in za njimi mogočen, toda drugačen svet »Gorbačovove skupne evropske hiše«. Lahko, da se bo ta scenarij spremenil s pomočjo novega »Marshallovega plana« za Vzhodno Evropo, toda počakati bo treba tako na možnosti njegove realizacije kot na odločenost politične volje, ki bo gotovo temeljila na analizi eventualne uspešnosti takega projekta. Do takrat pa je politično modreje, da smo pripravljeni na temnejši scenarij.

Tudi Jugoslavija ni več to, kar je bila. Toda v nasprotju z Evropo so tu na delu dezintegracijske tendence, ki so, pa naj se to sliši še tako paradoksalno, med drugim tudi posledica evropskih integracijskih procesov. Temelj ali osnova njene povezovanja z Evropo je gotovo povezovanje posameznikov, podjetij in ustanov, torej sil, ki od znotraj in od spodaj navzgor spodbujajo sodelovanje v integracijskih procesih. V tem smislu je država res le organizacijska oblika združevanja ljudi, toda v Evropsko skupnost lahko polnopravno vstopi le samostojna, suverena, mednarodnopravno priznana država, ta pa je potem med drugim tista, ki, dialektično gledano, spodbuja in vpliva na gospodarske subjekte in posameznike k tesnejšemu sodelovanju. Ne le z ukrepi pravnoadministrativne narave, temveč tudi kot servis za vse tiste subjekte, ki potrebujejo pomoč in podporo za uspešno vključevanje. Resda bo naša struktura gospodarstva povzročila neenakopravna izhodiča za integracijske procese toda prav država bo tista, ki bo v sedaj institucionalni strukturi mednarodne skupnosti lahko skrbela vsaj za formalno enakopravnost. Dejanske enakopravnosti seveda še nekaj čase ne bo, toda prav tehnološko in znanstveno zaostajanje nas bo prisililo k poizkusom tesnejšega – tudi formalnega – povezovanja. Tega nas ne sme biti strah – v mednarodni skupnosti zavzema moč pač tisto mesto, ki smo si ga zaslužili – in kar nekaj je primerjalnih prednosti, ki jih lahko s pridom izkoristimo. Bo pač prišlo do asimetrične integriranosti posameznih sektorjev ali dejavnosti, to pa kot logična posledica odnosa center-periferija. Toda brez tega napredka integracije ni. Vprašanje za Jugoslavijo obstoja pravzaprav le v tem, če se bo in kdaj se bo lahko priključila na »evropski vlak«. Tisti »če« je najprej odvisen od notranjepolitičnih procesov v državi in od propustnosti poti na relaciji Svet Evrope – EFTA in ES.

Današnja Jugoslavija se najbrže lahko priključi le na dva načina: ali kot suverene federalna država Jugoslavije, ali pa se priključi posamezne današnje federalne enote, ki pa morajo predhodno dobiti mednarodnopravno priznanje suverene države v mednarodni skupnosti. Razen če konfederacija ne pomeni političnega izreza za neko vrsto federacije, seveda ni mogoče računati s tem, da se bo Jugoslavija priključila kot konfederacija. Toda eventualna širitev Evropske skupnosti na že obstoječe evropske države bo še zgolj zaradi njihovega števila nujno povzročila določene formalne spremembe načina organiziranja, ki pa bodo imele gotovo tudi vsebinske implikacije, zaradi katerih bo morda marsikateremu narodu manj privlačen proces integracije Evrope. K temu bi gototo še prispeval pojav večjega števila mikrodržav, ki predstavljajo specifičen problem v mednarodni skupnosti. Seveda pa ni potrebno posebej poudarjati, da ne glede na to, kako se bo današnja jugoslovanska skupnost poizkušala integrirati v Evropo, bo to, ali bodo to morale biti države z večstrankarskim sistemom, vladavino prava in spoštovanja pravic. Toda v vsakem primeru bo preteklo precej časa, preden bo ES pripravljena sprejeti novega člana, še posebej, če le-ta ne bo ustrezno razvit. Uravnotežen regionalni

razvoj se v skupnosti smatra kot eden od pogojev za skupni napredek – in v tem smislu je regionalizem ena od treh izjem trga, ki jih priznava Evropa (poleg sociale in zaščite okolja).

Če pa smo že pri regionalizmu, ki ne zadeva le države kot celote, temveč tudi regije znotraj držav, pa je prav, da se vprašamo, ali se lahko Slovenija vključi v integracijske procese zgolj in samo kot samostojna država, ki to še ni, ali preko Jugoslavije, ki še ne in še nekaj časa ne bo izpolnjevala vseh pogojev. Polnopravno morda res ne, toda prav regionalizem je tista šifra, preko katere se lahko deloma vključimo že ta trenutek in ki zagotavlja manj boleč in lažji prehod v bodoče oblike sodelovanja – ne glede na to, kakršne te že bodo.

Res je najpomembneje morda to, da znotraj Slovenije ustvarimo tiste pogoje, politične in pravne, ki bodo omogočili izenačitev z evropskimi standardi. Res bo integracija vsebinsko odvisna od posameznikov in gospodarskih ter drugih subjektov, toda prizadevanja k temu bodo gotovo olajšana z delovanjem politike, države in subdržavnih sistemov. Evropa v glavnem razmišlja o nekakšni federativni ureditvi, pri čemer pa je odprto še mnogo vprašanj. Eno od jih je gotovo tudi sestav evropskega parlamenta, ki naj bi z večjimi vsebinskimi pristojnostmi prevzel tudi drugačno, dvodomno organizacijsko obliko. In če trenutno še ni sporen sestav eventualnega spodnjega doma, ki naj bi ohranil sedanji sestav neposredno voljenega parlamenta, pa ostaja odprto vprašanje zgornjega doma ali senata. Bo senat sestavljen iz današnjega ministrskega odbora, torej predstavnikov držav, ali pa bo sestavljen iz predstavnikov regij, torej ozemeljskih upravnih enot posameznih držav. Po drugi verziji naj bi Evropa ne bila Evropa držav, temveč Evropa regij. Sliši se morda utopično, toda ne smemo pozabiti, da je bila pri meddržavnem povezovanju prav Evropa tista, ki je uvedla nekaj novumov v mednarodno skupnost. Od sodelovanja parlamentarcev do sodelovanja regionalnih in lokalnih oblasti v meddržavni organizaciji, od vzpostavitve parlamenta do – težko je napovedati česa. Toda ne glede na izid načina organiziranja, ki se glede na možnosti in potrebe vedno lahko spremeni – razmišljajo današnje evropske regije o vzpostavitvi vzporednih regionalnih struktur v odnosu na meddržavno povezovanje. In glede na to, da gre pri tem vendarle za drugačna pravila igre, ki niso vezana na izoblikovana pravila mednarodnega prava ne na ustaljene politične koncepte, so možnosti sodelovanja Slovenije še polno odprte. Pa naj gre za prehodno obliko sodelovanja ali za nepričakovano trajno rešitev. Pot je bila Sloveniji odprta z ustanovitvijo in sodelovanjem v DS Alpe-Jadran in z vključitvijo v druge oblike večstranskega mednarodnega sodelovanja evropskih regij. Na teh točkah gotovo obstaja priložnost Slovenije za takojšnje in hitrejše približevanje Evropi oz. za uporabo tistih možnosti, ki jih lahko izkoristi v združevalnih procesih Evrope. Pri tem pa mora paziti, da ne bo na implicitno povabilo k trkanju na vrata odgovorila tako kot Jugoslavija, češ da bo vstopila samo pod svojimi pogoji in z dvignjeno glavo. Kaj lahko se namreč zgodi, da bo zamudila pravi trenutek in se znašla v položaju, kjer je Jugoslavija zdaj glede na Evropo. Ne trkajte, počakajte v čakalnici, da boste poklicani!, je sedaj sporočilo Evrope. Ali drugače povedano: Slovenija si mora s svojo aktivno, smiselno in odločno politiko takoj zagotoviti mesto, s katerega ne bo le spremljala procesov, ampak bo na njih – tako kot ostali, v okviru svojih možnosti – tudi vplivala. To pa je v tem trenutku, posebej zaradi zastoja na federalnem nivoju, edina realna in koristna možnost. Na nas je, da jo uresničimo.